

RECENSIES

S. ter Braake, *Met recht en rekenschap. De ambtenaren bij het Hof van Holland en de Haagse Rekenkamer in de Habsburgse Tijd (1483-1558)*, Hollandse Studiën, 42 (Hilversum: Verloren, 2007) 464 p. ISBN 978 90 8704 010 9. Tevens verschenen als proefschrift aan de Universiteit Leiden, 2007.

Met Recht en Rekenschap handelt over de werking en evolutie van het Hof van Holland en de Haagse Rekenkamer onder het Habsburgse bewind en over het carrièreverloop binnen deze instellingen. Ter Braake draagt zo bij tot een ondertussen al lange reeks van studies gewijd aan de gewestelijke instellingen die zich in de Nederlanden op Bourgondisch-Habsburgs initiatief ontwikkeld hebben. De auteur biedt meer in het bijzonder een direct en volwaardig vervolgonderzoek op het eerdere werk van Mario Damen.

De hoeveelheid aangewende literatuur en vooral de massa veelal onuitgegeven bronnen die hij heeft geconsulteerd, laten Ter Braake toe aan de hand van een prosopografische studie in de eerste drie hoofdstukken een gedetailleerd beeld te schetsen van de werking van het Hof en de Rekenkamer. Achtereenvolgens komen aan bod: de organisatie en uitbouw van de instellingen, de aanstelling van de ambtenaren, de motieven die bij die aanstelling en beroepskeuze een rol speelden, en ten slotte de herkomst, achtergrond, opleiding en het carrièreverloop van de ambtenaren. Het rijke, onderzochte bronnenmateriaal biedt Ter Braake bovendien de mogelijkheid de ietwat droge materie van institutionele hervormingen en opeenvolgende verordeningen te doorspekken met commentaren en opmerkingen van de historische betrokkenen. De prosopografische gegevens en het andere materiaal dat in bijlage bij het boek wordt geleverd, laten de lezer bovendien toe de rijkdom van Ter Braakes onderzoekswerk meer in detail te consulteren.

De auteur gaat vervolgens dieper in op twee aspecten van de werking van het Hof en de Rekenkamer, namelijk de relatie met de onderdanen in hoofdstuk vier en de opkomende ketterbestrijding in hoofdstuk vijf. Hoofdstuk vier laat de lezer toe in detail te ontdekken hoe de ambtenaren de ambities van de centrale regering ten opzichte van de Hollandse en Zeeuwse graafschappen probeerden te verwezenlijken en naar de onderdanen te vertalen. Een vaak problematische opdracht, niet in het minst wanneer ook binnen de instellingen het enthousiasme voor een bepaald (centraal) uitgestippeld beleid niet steeds even groot was. Vooral Ter Braakes identificatie van een aantal intermediaire personen tussen enerzijds het centrale niveau en anderzijds de steden of onderdanen is belangwekkend gezien hun vaak cruciale rol in zowel het doordrukken van de bevelen van de vorst als in het doorgeven van de verzuchtingen van de onderdanen. Ook de vaststelling dat naarmate de zestiende eeuw vorderde, mannen als Gerrit van Assendelft of Vincent Cornelisz, die voorheen met verve zo'n bemiddelende rol hadden vervuld, niet meer werden opgevolgd door personen van een gelijkaardig kaliber, is van groot belang. De auteur ziet in dit gemis immers één van de factoren die een efficiënte reactie op de latere Opstand in de weg hebben gestaan.

Hoewel Ter Braake de rol van de gewestelijke ambtenaren in de ketterbestrijding in het daaropvolgende hoofdstuk terdege in beeld brengt, spreekt dit vijfde hoofdstuk toch iets minder aan. Enerzijds is de ketterbestrijding, zoals de auteur zelf erkent, in andere werken al uitvoeriger besproken. Anderzijds lijken de – weliswaar intensieve – activiteiten van de ambtenaren op dit vlak niet zo wezenlijk te verschillen van de vervulling van andere taken die de vorst en de centrale overheidsniveaus hun oplegden. Steeds is er immers die spanning te bespeuren tussen een rigide opvolging van centrale en daarmee soms onrealistische verordeningen en het in overweging nemen van een pragmatische en door de lokale situatie ingegeven optreden. Alleen de frustraties van de gewestelijke ambtenaren over de onverzettelijkheid van Karel v, Filips II of de landvoogd op het vlak van de ketterbestrijding kunnen uitzonderlijk worden genoemd.

Ten slotte besteedt de auteur in zijn laatste hoofdstuk veel aandacht aan het ontleden van de netwerken van de verschillende ambtenaren en aan de vraag hoe zij die netwerken in de dagelijkse werking van de instellingen, in hun relaties met vorst en onderdanen en in het opwaarderen van hun eigen positie aanwendden. Hoewel Ter Braake een hele reeks connecties tussen ambtenaren en interventies ten voordele – of soms ten nadele – van bepaalde van hun collegae of verwanten kan blootleggen, dienen er bij dit hoofdstuk toch een aantal aanmerkingen te worden gemaakt. Zo definieert Ter Braake begrippen als ‘netwerk’ of ‘partij’ veel te vaag, wat de kracht van zijn bevindingen niet ten goede komt. Hij wijt bijvoorbeeld de weinig succesvolle reactie op de Opstand, zoals hierboven al aangehaald, aan een verzwakking van de ambtenaren die onder Filips II de dienst in het Hof en de Rekenkamer uitmaakten en van de met hen gelieerde ‘netwerken’. Maar evengoed kan men die ‘netwerken’ als de (vorstelijke) ‘partij’ beschouwen, waarvan de tanende invloed en aanhang een gevolg waren van de steeds onpopulairdere politiek van Karel v en vooral Filips II. Een zelfde gebrek aan duidelijke definiëring van als algemeen gekend beschouwde begrippen – zoals het Weberiaanse ideaaltype van de ‘ambtenaar’ of een begrip als ‘eer’ –, treft men overigens ook al aan in hoofdstuk twee. Ter Braake heeft uiteraard gelijk wanneer hij opmerkt dat het overgeleverde materiaal niet altijd toelaat bepaalde vermoede of indirect aantoonbare relaties tussen ambtenaren of verschillende bestuursniveaus exact te bepalen. Een meer geëxpliciteerde theoretische onderbouw en betere definiëringen van de gehanteerde begrippen hadden de analyse wellicht nog wat extra kunnen verhelderen.

Jonas Braekevelt

UGent, Vakgroep Middeleeuwse Geschiedenis

Remieg Aerts en Piet de Rooy (eds.), *Geschiedenis van Amsterdam. Hoofdstad in aanbouw 1813-1900* (Amsterdam: SUN, 2006) 636 p. ISBN 90-5875-139-2.

Piet de Rooy (ed.), *Geschiedenis van Amsterdam. Tweestrijd om de hoofdstad 1900-2000* (Amsterdam: SUN, 2007) 655 p. ISBN 978-90-5875-140-9.

De afgelopen jaren is van diverse Nederlandse steden een stadsgeschiedenis uitgekomen. Ook Amsterdam heeft recentelijk een nieuwe geschiedenis gekregen. Vorig jaar verscheen het vierde en laatste deel van een serie dikke boekwerken over de Amsterdamse historie vanaf het vroegste begin tot het jaar 2000. Evenals andere geschiedwer-